

Εσπερίδα για την Εκπαίδευση στις Φυσικές Επιστήμες στην περίοδο της Επανάστασης του '21, πριν και μετά, με αφορμή τον εορτασμό των 200 χρόνων από την έναρξη της Επανάστασης

ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Η περίπτωση του τούρκικου σχολείου στο Ρέθυμνο

Τα πρώτα γράμματα που μάθαιναν τα Ελληνόπουλα τα χρόνια της Τουρκοκρατίας τα λέγανε ιερά, γιατί το σχολείο χρησιμοποιούσε για τη διδασκαλία τους εκκλησιαστικά βιβλία.

Μετά το 1453 η εκπαίδευση έφτασε σε οριακό σημείο, κυρίως από την έλλειψη δασκάλων από τη φυγή τους στη Δύση και την εξαθλίωση, αλλά και το κλείσιμο των περισσότερων σχολείων.

Το 1898 η Κρητική Πολιτεία επανίδρυσε 523 σχολεία στην Κρήτη, από τα οποία τα 97 ήταν στο Ρέθυμνο. Έτσι τα σχολεία διακρίνονταν σε κατώτερα με 4 τάξεις (από 40-80 μαθητές με ένα δάσκαλο) και σε ανώτερα με 6 τάξεις (από 81-150 μαθητές με 2 δασκάλους).

Τα βιβλία ήταν:

Αναγνωσματάριο (Β'-Δ' τάξη), Μ. Αλέξανδρος (Ε'), Γραμματική (Γ'-Ε'), Παλαιά Διαθήκη (Γ'), Καινή Διαθήκη (Δ'), Αριθμητικές Ασκήσεις (Α'-Β'), Γεωμετρία (Δ'), Ιστορία Αρχαίας Ελλάδος (Γ'), Ιστορία Νέας Ελλάδος (Δ'), Γεωγραφία (Γ'-Δ'), **Φυσική Ιστορία** (Γ'-Δ'), Καλλιγραφία και Ιχνογραφία.

Το «Τούρκικο» το πρώτο σχολείο του Ρεθύμνου

Το πρώτο κτίριο χτίστηκε το 1795 από τον Εδεχέμ Μπέη, όπως αναφέρει η μαρμάρινη επιγραφή της δυτικής εξώθυρας και λειτούργησε ως Τούρκικο **Παρθεναγωγείο**:

«ΑΥΤΟ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟ ΕΚΑΜΕ Ο ΕΔΕΧΕΜ ΜΠΕΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΩΡΙΣΕ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΦΟΙΤΟΥΝ ΤΑ ΘΗΛΥΚΑ ΠΑΙΔΙΑ. ΟΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΘΑ ΔΙΔΑΞΟΥΝ ΑΣ ΕΥΧΟΝΤΑΙ ΤΗ ΣΩΤΗΡΙΑ ΤΟΥ».

*Η δυτική είσοδος του σχολείου
στην οδό Παπαμιχελάκη με τη
μαρμάρινη επιγραφή.*

Η ανατολική είσοδος του σχολείου

Το 1881 το Ρέθυμνο είχε 7.889
κατοίκους
(1.865 χριστιανούς και 6.024
μωαμεθανούς).

Το σχολείο χτίστηκε το 1795 από
ακρογωνιαίους λίθους, λαξευτούς
πυρόλιθους με άριστη εφαρμογή
και δεμένοι με σίδηρο, κάτι που
το κάνει ανθεκτικό στους
σεισμούς.

Είναι κτίριο διαστάσεων 19×16,5
μ., με 313 τ.μ., ύψους 12 μ.

ΠΗΓΗ: Αρχείο του Σχολείου

Για θρανία είχαν πάγκους ή σανίδια και όταν ο μαθητής ήθελε να γράψει γονάτιζε στο δάπεδο και χρησιμοποιούσε το κάθισμα για γραφείο.

Ο δάσκαλος είχε το πλεονέκτημα να κάθεται σε καρέκλα κοντά σ' ένα παλιοτράπεζο. Τα σχολεία εκείνα τα χρόνια ήταν κοινοτικά. Η Κοινότητα φρόντιζε για το σχολείο και για την πληρωμή του δασκάλου.

Δάσκαλος έκανε όποιος γνώριζε ανάγνωση, γραφή, τέσσερις πράξεις και να ψάλλει στην εκκλησία.

ΠΗΓΗ: Αρχείο του Σχολείου

Το πρώτο κτίριο κατεδαφίστηκε και χτίστηκε νέο
(το σημερινό) το **1890**.

Χτίστηκε με εισφορές των Οθωμανών της
Κωνσταντινούπολης με σκοπό να στεγάσουν τα κορίτσια
των δύο βαθμίδων εκπαίδευσης που έφταναν τα 200.

Η Σχ. Εφορεία ζήτησε το 1890 την οικονομική βοήθεια από
την Κωνσταντινούπολη και δόθηκαν ακόμη 25.000 γρόσια,
με τα εγκαίνια να γίνονται το 1893 από τον
Μαχμούτ Τζελαλεδίν.

ΠΗΓΗ: Αρχείο του Σχολείου Στρατιδάκης Ζ.

Το Παρθεναγωγείο τη χρονιά 1920-21 λειτούργησε με 194 κορίτσια, με πέντε Ελληνίδες δασκάλες αλλά Τουρκάλα Διευθύντρια τη Ναλλή Κουμαριτάκη.

«Έχει δύο ορόφους, με έντεκα αίθουσες διδασκαλίας, έξι στο ισόγειο και πέντε στον όροφο, ένα γραφείο, δύο παραβάν (αποθήκες) στον πάνω όροφο. Οι αίθουσες είναι διατεταγμένες γύρω από αξονικούς διαδρόμους.

ΠΗΓΗ: Αρχείο του Σχολείου Στρατιδάκης Τ.

Επειδή η

μωαμεθανική θρησκεία δεν επέτρεπε τη συναναστροφή αγοριών και κοριτσιών στον ίδιο χώρο, τα αγόρια φοιτούσαν σε άλλο κτήριο που βρισκόταν κοντά στο παρθεναγωγείο. Είχαν μάλιστα και χωριστή είσοδο, από την ανατολική πλευρά, του Αγίου

Φραγκίσκου, ενώ τα κορίτσια εισέρχονταν από τη δυτική είσοδο.

Όπως προαναφέραμε, κανένα από αυτά τα αρχικά κτήρια δε σώζεται σήμερα.

Στον αύλειο χώρο του σχολείου, δεξιά της εισόδου του Αγίου Φραγκίσκου, υπήρχε επίσης ένα κτήριο, συνέχεια του κτηρίου της περιηγητικής Λέσχης. Στην αρχή χρησιμοποιήθηκε ως αίθουσα διδασκαλίας, μετέπειτα στέγασε τα γραφεία της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και τέλος χρησιμοποιήθηκε σαν αποθήκη της Περιηγητικής Λέσχης. Και αυτό το κτήριο κατεδαφίστηκε και δεν υπάρχει σήμερα.

Το σημερινό κτήριο του σχολείου χτίστηκε το 1890 από τον αρχιμηχανικό της εποχής Γεώργιο Δασκαλάκη και πεπειραμένους χτίστες της Πηγής και από το 1899 λειτούργησε ως 4/θέσιο μικτό σχολείο, για να γίνει αργότερα πάλι μόνο θηλέων και το 1929, μόνιμα μικτό. Από το 1911, άρχισε να δέχεται και Ελληνόπουλα που υπερτερούσαν των μωαμεθανών μαθητών, ενώ από το 1923, μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών με τη συνθήκη της Λοζάννης, έγινε απόλυτα ελληνικό.

Το τούρκικο μαυσωλείο.

Στη Β.Α. γωνία του περιβόλου του σχολείου υπάρχει το μαυσωλείο (τουρμπές) ενός Τούρκου στρατιώτη που σκοτώθηκε το 1646, κατά την πολιορκία του Ρεθύμνου. Το κτήριο έχει σχεδόν τετραγωνική κάτοψη και διαθέτει θολωτή σκεπή. Διατηρείται σε αρκετά καλή κατάσταση, αφού οι Τούρκοι το είχαν ανακαινίσει το 1911.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

- ▶ Στοιχεία της πειραματικής Φυσικής και Μετεωρολογίας
- ▶ Χημεία
- ▶ Πρακτικά μαθήματα Φυσικής πειραματικής
- ▶ Γεωγραφία της Κρήτης
- ▶ Ζωολογία
- ▶ Διδάσκονταν οι γενικές ιδιότητες των σωμάτων, η βαρύτητα, η υδροστατική, η θερμότητα, στοιχειώδεις αρχές Χημείας, μαγνητισμός, ηλεκτρισμός, οπτική.

- ▶ Κύριος σκοπός του μαθήματος της **Φυσικής** ήταν να μορφώσει τους μαθητές, ώστε να παρατηρούν τα φυσικά φαινόμενα και να αναζητούν το λόγο εμφάνισής τους και την ερμηνεία τους.
- ▶ Ο μαθητής έπρεπε να διδαχθεί πως να ερευνά, να θέτει ερωτήματα στον εαυτόν του γύρω απ' αυτά που συμβαίνουν στον κόσμο.
- ▶ Για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός δεν αρκούσε η απλή μετάδοση της γνώσης, **αλλά η διαρκής παρατήρηση με αποδεικτικά πειράματα.**

Το μάθημα τής Φυσικής για πολλά χρόνια θεωρούνταν **τριτεύον** στα σχολεία, όπως προκύπτει και από το Διάταγμα των εξετάσεων.

Η Φυσική παρέμεινε έτσι μέχρι το 1897. Τότε τέθηκαν τα θεμέλια ενός νέου προγράμματος Φυσικών επιστημών, που ολοκληρώθηκε το 1903 με τη δημιουργία στο Πανεπιστήμιο του τμήματος τής Φυσικομαθηματικής Σχολής και το 1918 τού Χημικού τμήματος.

Γενικά για τα μαθήματα των Φυσικών επιστημών επικράτησε **η άποψη ότι έπρεπε να διδάσκονται με κατάλληλα όργανα και με επαφή με τη φύση.**

1882 Ο Koch αναγνώρισε τα βακτήρια της φυματίωσης και της χολέρας.

Φορητό μικροσκόπιο τσέπης σε κασετίνα με αντικειμενοφόρους πλάκες και βοηθητικό φακό που βρέθηκε σε παζάρι των Βρυξελών.

Το μικροσκόπιο αυτό θα πρέπει να κατασκευάστηκε το 1850

ΕΤΟΣ 2021....

1° ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

Έτσι η Κρήτη με τον
πολυσήμαντο κι αμάραντο
ανθό πρόσφερε το
ευωδιαστό άρωμα της
παιδείας και στις
ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ.

Ζαχαρόπουλου, Ν. (1991). Η παιδεία στην Τουρκοκρατία, Εκδ. Πουρναρά, Θεσ/κη